

ספר המשפט בישראל כהלכתה

חלק ב

(א) תוכן הספר ביאור מקיף על כל הנוגע בעניני דין תורות בישראל, עובדות מחרידות, זעקת שוד ושבר מדמעת העשוקים הנעשקים ע"י הבוררים אומנים הידועים לשמצה, הצרעת הממארת האוכלת בשר גידין ועצמות מגופו של הכלל ישראל להכות על קדקדם, לגלות פני הלוט של הצבועים לפרסם החנפים, וליתן סוף למעשיהם הרעים.

(ב) ליקוט משו"ת גדולי זמנינו מה שכתבו כגנות מעשה הבוררים האלו.

* * *

הו"ל בחמלת ה' עלי בזכות אבותי ורבותי הק' זי"ע

הק' שלום יודא גראס

רב דקהל „מגן שאול“ ד„האלמין“ ור"מ בישיבה וכולל „בית ישעיה“ „מכון להוראה בשחיטות ובדיקות“

בעהמח"ס: אפיית המצות השלם (י' חלקים); גידולי יהודה (על הלכות ציצית); שו"ת זבחו וזבחי צדק (על הלכות שו"ב); חינוך ישראל סבא (מדריך לחינוך הבנים והבנות); מדריך לצניעות; מזוהת שלום (על הל' מוזה); מנחת שלום (הררכה לכשרות); מנחת יהודה (על חומר איסור „חלב עכו"ם“ ו„סימילאק"י); נפש ישעיה (על מאכלות אסורות „ה"ח); קדושת ישראל (על הלכות יחוד); וש"ס.

שנת תש"מ לפ"ק ברוקלין נוא יארק

ספר

המשפט בישראל כהלכתה

כס"ד

תשובה שערכתי לאחד שהתאונן על העול הכי גדול שעשו לו בוררים רבנים, וכאשר חקרתי בע"ז נודע לי כי עובדות למאות מתגוללין בבתי דינים של בוררים הללו בכל חודש וסוחרים גדולים נעשקים באלפים ורבבות עי"ז, ע"כ העתקתי התשובה כאן לזכות את הרבים.

בערופס בורות

שלום וברכה לכבוד האי צורבא מרבנן דגריס באורייתא חדירא ומתייגע בעמל התורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, כבוד מוהר"ר אבן יקר בעיר וויליאמסבורג יע"א.

נדרשתי לאשר שאלתני בענין מלאכת בורות אשר כפי שנתכרר לך מעובדא הנורא שאירע אצל ש"ב שהבורר המפורסם לרב חרדי עוות וקלקל כפי אשר השיג ידו במדה גדושה ועבר באיסור גזל החמור שמבואר בס"ח ומובא בשמו בס' יסושה שער עשירי שכל מה שהי' ביכולתו להרויח על ידי פרוטה הנגזל עד סוף כל הדורות על הכל צריך להתגלגל עד שישלים הכל וגם באיסור אונאה, לא יאומן כי יסופר ולי יאות להעיד שהני בוררים ניכרים בכיסן כוסן וכעסן.

בכיסן: שכל תחבולתם ועשתונותיהם רק להרבות הון תועפות וזה דבר הגלוי לעין וידוע לכל.

בכוסן: כי כל שישבו בדיני תורות עם הבוררים הללו כבר שתו כוס התערלה יין מרורים כוס מלאה וגדושה של צרות יגון ואנחה ועמנ"פ בלי שיעור.

בכעסן: אין רצוני לגזום אבל גם האמת לא אכחיד כי עברתם שמרה לנצח באם יהין מי שהוא לעכב לעצמו פרוטה מהרויבעריש"ע געלטער' שלוקחין בזרוע, יהי' מי שיהי' גם זעקת יתומים ואלמנות אטומה אזנם משמוע.

ואשר ע"כ נפשי בשאלתי אם בוררים כאלו כשרים אפילו להעיד כיון שנכשלים בגזל ואונאה ועוד כמה איסורים, ע"כ תוכן השאלה:

(א) תשובה: שמוע שמעתי הרבה הרבה ממצעי רשעות של בוררי זמנינו ולא מבעלי בתים בלבד ושמועות פורחות רק גם מפה רבנים וזהירים בשיח שפתותיהם במדה משקל ומשורה, וזאת אוכל להגיד לך שהלב היותר קשה והמזג היותר אמיץ יתמוגג ויתמסמס כמים בשמיעת עובדא יחידת, מה גם לשמוע (כמעט) דבר יום ביומו, וכל יום קללתו מרובה מחברתה.

(ב) ובענין מה שכתבת שגזל פרוטה צריך לשלם כל העתיד להשתכר מזה כמ"ש בס"ח, דברי קדשך אין צריכין חיזוק, ויסודתו בהררי קודש במדרש רבה פ' וישלח מובא ברמב"ן שם פ' וישלח שכ' דכל הדורון ששלח יעקב אבינו ע"ה כל מה שנפרה ונרכה ממנו עתיד הוא להחזיר לנו, והדברים ק"ו ומה שם שקיבל עליו הכל בהיתר גמור אעפ"כ יצטרך להחזירו כיון שכל עיקר ההכרח להדורון בא באונס ק"ו כשהמון בא בגזילה.

וידוע מ"ש בקונ' אורות אלים מעשה שאירע בימי הריב"ש שבא אחד בגלגול סוס וה' עובד בכל כחו כדי לשלם חובו.

(ג) וכבר האריכו הספרי מוסר בגודל גנות הגזילה עד שעולה על כל העבירות כי הלהוט אחר בצע כסף סופו לבוא לידי גזילה, חמדה אונאה, קנאה, שנאה מאכ"א, שקרים וכזבים, לשה"ר, רכילות, ליצנות, ביטול תורה ותפלה, שפיכות דמים, וכמעט כל האיסורין שבתורה, וכו'.

(ד) ולולא דמסתפינא אמינא כי הבוררים ההולכים ביד רמה ובזדון נפש ע"מ להוציא ממון להרבות הונם מביאין גם לידי רציחה, כי ברור כשמש שכל עגמנ"פ הבאה לאדם עושה רושם על בריות גופו וא"כ מה לי קטלא כולו מה לי קטלא פלגא, המחבל בשבת חייב ג"כ משום נטילת נשמה באותו מקום, וכו'.

(ה) ולמעשה נראה שצ"ע גדול בדין פתם ויינם כמבואר בשמ"ח יור"ד סי' ב' סעי' ט"ו, ותב"ש ס"ק כג, כד, כה, ובזיר"ד קי"ט סעי' י"ב וע"ע בשו"ת וכו'.

(ו) וצ"ע ג"כ אם לצרפם לכל דבר הצריך עשרה כמבואר בתשב"ץ ח"ג סוסי' ש"ט דהומר לעבירה אחת מכל העבירות שבתורה אין ראוי לצרפו לכל דבר שבקדושה.

(ז) וגם מצד אחר נראה כן עפמ"ש הרמב"ם בפאר הדור מובא ב"י יור"ד קי"ט, שהטוען שאין ממש בדחז"ל אין לצרפו למנין, והרי עיננו רואות דלא חלי ולא מרגיש בכל האזהרות שהזהירו חז"ל בעון גזל ואונאה ושאר הנגררין.

ח) וע"ע בשו"ת חכ"צ סי' ל"ח שכ' דהעובר על מצוה קלה בשאט נפש אי"ל חלק לעולם הבא, ואינו מצטרף לשום דבר וכו'.

וע"כ למעשה מאד יזהרו לענין צירוף לדבר שבקדושה כמו תפלה בצבור קרה"ת, או לענין עדות או דין שלא לחשבן או לצרפן עד שיקבלו לנהוג כראוי עד שיערה עליהן ועלינו רוח ממרום ויתקיים במילואו ואצרוף כבור סיגין ואסירה כל בדילין, וע"י כן ואשיבה שופטיך כבראשונה, אמכיה"ר משו"ת תפארת ישראל ח"א סי' קנ"ג.

הערת המו"ל: מצאתי בשד"ח מע' מ' כלל קנ"ו דמומר אינו מצטרף לשום דבר שבקדושה, וכ"כ הפרמ"ג ע"ש.

* * *

האיסור הגדול של שמיעת בע"ד שלא בפני חברו

הקדמה

היות שהגיעה לאזני כי גם באיסור שמיעת בע"ד שלא בפני חברו בוררי זמנינו נפרצים נתתי אל לבי לערוך גודל האיסור וחומרו, ושכתוצאה מזה ע"כ יצא משפט מעוקל.

א) בסנהדרין ז: אזהרה לבי"ד שלא ישמע דברי בע"ד קודם שיבא בע"ד חברו, ואזהרה לבע"ד שלא יטעים דבריו לדיין. ופרש"י, שמסדר הבע"ד דברי שקר כאמת לפי שאין מכחישן ומכיון שלב הדיין נוטה לו לזכות שוב אין לבו מהפך בזכות השני כ"כ, ע"כ. (וכ"כ במכילתא דר"כ שמות כ"ג א).

ב) ובש"ס שבועות לא. כ' דעוברים הדיין ובע"ד על מדבר שקר תרחק, ופירש"י, שהמטעים שלא בפני בעל דינו אינו בוש מדברי שקר.

ג) ובחת"ס בחי' על שבועות שם כ' דהש"ס בסנהדרין מיירי בב"ד היושביין ושומעין בע"ד אחד שלא בפני חברו ובשבועות מיירי בזבל"א וזבל"א והבע"ד מטעים דבריו לבורר שלו, ע"ש.

ד) בסוטה כא: דבע"ד העושה כן נקרא רשע ערום, וברש"י דמשנקבע בלב הדיין זכיות של זה קשה לסלקם ע"ד צדיק הראשון בריבו, ע"י או כ"א בסמוך.

(ה) ברי"ף פ"ק דסנהדרין ופ' שבועות העדות מעתיק כל דברי הש"ס.

(ו) ברמב"ם ה' סנהדרין פכ"א ה"ז העתיק האיסור להבע"ד והדיין.

(ז) ברמב"ם ס' המצות במל"ת מנה אותה. ועי' באחרונים בשם מהר"ם שי"ק על תרי"ג מצות מצוה ע"ד דלדעת הרמב"ם גם מ"ע דבצדק תשפוט איכא.

(ח) ברא"ש סופ"ק דסנהדרין סי' י"א כ' ג"כ הלכה זו.

(ט) ועי' בס' שב"א להגאון מהר"ד שפרבר זצ"ל בעהמ"ח שו"ת אפרקסתא דעניא או' ז' שהעלה לד' הרא"ש לא זו בלבד שמוזהר שלא לטעון שלא בפני חבירו אלא שמוזהר נמי שלא לומר תיבות "שמע דברי" ובעשה כן כבר עבר על שמוע בין אחיכם, ואפשר דגם להרמב"ם כן. כ"כ שם.

(י) בס' החינוך להרא"א מצוה ע"ד העתיק מצוה זו, וכ' דשורש המצוה ידוע כי השקר נתעב ונאלח בעיני הכל אין דבר מאוס ממנו והמארה והקללה בבית כל מאהביו, ומצד הריחוק הזהרתנו שלא נטה כלל אזנינו לשום דבר שנחשוב שהוא שקר אע"פ שאין אנו יודעין בבירור, ע"ש. וממנו ילמדו החומר להדיין המוציא ממון עפ"י השקר.

*יא) וכ"כ בסמ"ג סי' ר"ח.

יא) בטור חו"מ סי' י"ז ס"ו העתיק האי דינא.

יב) בס' שב"א הנ"ל או' ט"ז כ' דמהרי"ל התיר לגדולי הדור לשמוע קובלנא של בע"ד על בע"ד חבירו שרוצה לסרב לד"ת, וכתנאי דבשעת השמיעה לא עלתה אדעתיהו למידן בהאי דינא כלל רק שומעין בקובלנא די להושיב ב"ד ע"ז שזה חובה על גדולי הדור כדי להעמיד הדת על תלה. וסיים דעכ"פ רשות ביד הנתבע למיחוש עלייהו שלא לילך לדון לפניהם, ועם כל הנ"ל החמירו מקצת רבותיו של מהרי"ל שלא לקבל לפסוק בד"ז רק באופן שמתרים ג' רועי בקר, ע"כ, ועי' בסמוך אות ט"ו. [הערת המו"ל, מד' הגאון מהר"ד שפרבר זצ"ל הללו יראה הרואה כי בזה"ז נפל האי היתירא בבירא דהתנאי העיקרי והיסודי שלא יהא כוונת השומע כלל אפילו בגדר הספק שהוא יהא הדיין רק כל כוונתו להטות אוזן לצעקת הנעשק ולהתחקות אחר עצה להצילו מיד עושקו וידוע שכשמדברים עם הבורר (מאותן שאומנתן בוררות הנקרא "בערופ"ס בוררות) כל הדיבור והשמועה למטרת התדיינות, וחרפה לגלות כי באם הבורר מרגיש שכוונת המדבר לשוח צערו לאחרים משתמט משמוע דבריו, ויש אתנו בזה הרבה עובדות]. וע"ע בס' הנ"ל שמיישב כ"מ שיש לדקדק מדברי הפוסקים שהביאו ד' המהרי"ל, ע"ש.

יג) בזה"ק פ' וישב דף קמ"ט ע"ב דכל דיין המקבל מאדם דיבור אחד עד שלא בא חבירו כאילו מקבל עליו להאמין בע"ז, ומוכא בברכ"י, חו"מ י"ז או' ת, מבוא בפת"ש או' ח'. [הערת המו"ל: ידוע מה שנשתבכו הפוסקים אם הי' לפני הרמב"ם ספר הזוהר [והאריך בזה כיואל משה לכ"ק מרן רשכבה"ג מסאטמאר זצוקללה"ה מאמר ישוב א"י או' מ"ח] ופלא שנדחקו הפוסקים בשי' הרמב"ם ה' סנהדרין פכ"א ה"ז שכ' דאסור לדיין לשמוע שלא בפני חבירו 'ואפילו דבר אחד אוסר' ותמהו הכל מאין לקח דבר זה, וגם מה הכוונה "בדבר אחד" אבל כפי הנראה נמשך אחר הזוה"ק].

יד) בשו"ע חו"מ סי' י"ז סעי' ה' אסור לדיין לשמוע דברי בע"ד האחד שלא בפני בעל דין חבירו.

טו) ברמ"א הביא ממהרי"ל קצ"ה הבאתיו לעיל או' י"ב, ע"ש באורך. ובשו"ת זכרון יוסף סי' ב' אות ו' כ' דמותר הדיין לשמוע בדרך קובלנא וחומר אופן התביעה, אמנם לא צורתה ואיכותה ומהותה על גדר מרכז הוייתה, עד"מ אם קיבל אחד לפי מי שידוע שיהי' דיין בדבר, קבען פלניא, אסור לחקור ולומר לו איך קבעך, ובמה ומתי קבעך, ובפני מי וכדומה לזה, וסיים, ומיהו מלשון מהרי"ל שהביא בד"מ (מקור דברי הרמ"א) משמע קצת דאפי' קובלנא בעלמא אסור לשמוע, עכ"ל, ומוכא בפת"ש אות ט'. הרי מזה דאפילו לומר בדרך קובלנא למי שידוע שיהי' דיין באופן כללי וסתם "קבען פלניא" דהיינו שפלוגי עשקני ג"כ אסור לדעת המהרי"ל, כפי שהבין הזכרון יוסף.

טז) בכהנ"ג אות י"ט, כתב דרכים מהמורים נוהגים לשמוע האחד קודם חבירו ושרי להו מרייהו, כ"כ. הרי דגם בימיו כבר נפרץ קצת פירצה זו.

יז) והברכ"י באות ח' האריך בתוכחת מגולה על הדיינים שאין נוהרין בזה ושומעין בע"ד אחד לבדו הבא אל ביתם, וכ' ומאנה הנחם נפשי ע"ז וכיוצ"ב שראיתי באיזה מורים וגדולי הערים, וכבר אחז"ל "כל פירצה שאינה מן הגדולים אינה פירצה" וד' הטוב השב ישוב לנו שופטינו ככראשונה וכו' עכ"ל.

יח) הגאון בעל שו"ת אפרקסתא דעניא כ' בשב"א או' כ"ב דלדעתו כוונת הזוהר המובא בברכ"י [ע"י לעיל אות י"ג] דמי שמקבל עליו דיין כזה הו"ל בכלל לא תטע לך אשירה רח"ל ע"כ. ולי הצעיר צ"ע אך לפי דברי הזוה"ק שהחמיר כ"כ אין ליקח כלל דיין שיודעין בו שהורגל בכך אע"ג שיודעין בכירור דבהאי דינא שרוצין לדון בה עכשיו לא שמע עדיין כלום, וע"י ביור"ד סי' ב' סעי' ה' דמומר לעכו"ם מומר לכה"ת ונחלקו הפוסקים אם בפע"א נעשה מומר או בעינן ג"פ, ע"י דכ"ת שם אות ס"ד.

(ט) וכ' בכרכי' אות י' דאף אם כע"ד אחד רוצה לסדר טענתו וגם טענת חבירו אסור לשמוע.

אגב: עיין באוה"ח עה"כ שמוע בין אחיכם (פ' דברים) ותוכ"ד דחוב מונח על הדיין לשמוע אם יש להם עוד טענות וכדומה לשמעם ולא יאמרו כבר הרבה טרחנו, עכלה"ק.

*כ) בכד"ה להב"י חו"מ סי' צ"ו בענין הזמנת אשת איש לדין כ' שאם היא צנועה ויושבת בבית שואלים לתובע על מה הוא תובעה, ואע"פ דכתי' שמוע בין אחיכם אולם בעבור מדת צניעות שיש בה תקנה גדולה עושים מובא כב"ח שם.

כ) בס' שו"ת הוד אמת כ' דמדברי הרמב"ם מוכח בפירושו דאפילו כבר באו שניהם ושמעו דבריהם ויצא אחד אסור לשמוע השני לברו, מובא בקובץ הפ' ח"ג דף שמ"א, וכ"ג בשו"ת זכרון יוסף חו"מ סי' ב'.

אי מותר לשמוע מאחר לא מהדיין

כא) בס' אורח משפט חקר אי גם לשמוע מאחר שאינו הבעל דין אסור, דיש מקום לומר דבאחר אין לחוש שיאמר שקר דאין אדם חוטא ולא לו, ומסיק בשם רש"י סוטה כ"א דמשנקבע בלב הדיין זכיות של זה קשה לסלקם, ע"ד צדיק הראשון בריבו, ע"כ. מובא שם, ועי' בסמוך אות כ"ג.

כב) ובערך ש"י חו"מ י"ז כ' דלדברי הסמ"ע שכ' דהאיסור מטעם אמירת שקר באמת מותר לשמוע דברי הבע"ד מאחר, וכן מוכח בר"פ האומר וכו', ע"כ.

כג) והגה"ק מבטשאטש בכסף הקדשים שם נסתפק גם להטעם של צדיק הראשון בריבו דאולי מותר לשמוע מפי שליח הבע"ד, והניח בצ"ע.

כד) בס' הוד אמת הביא בשם ס' חרדים דאף שגג הדיין ועבר ושמע דברי בע"ד אחד ירחיק הדברים מלבו, וכ' עליו דר"ז נמנע לשער, ומי הוא זה שיכול להעמיד את עצמו אחר ששמע, והביא שרכים מהגדולים בטלו פס"ד שעשה רב אחד מבלי שמוע שני הצדדים יחד.

ת. ו. ש. ל. ב. ע.